

In de etalage
Stadsgehoorzaal Kampen

Een rondleiding door 'het mooiste theater van Nederland'

Gerenoveerde jubilaris gaat terug naar de oorsprong

door Bas Nijhof

De Stadsgehoorzaal bestaat 125 jaar in 2016. In dat licht bezien treft het dat er een verbouwing is afgerond, waarin veel van de oude schoonheid van het pand weer tot leven is gewekt. Directeur Jelle Wouda doet weinig moeite zijn enthousiasme te temperen als hij me door het pand leidt. Hij is trots op het resultaat en durft zonder blikken of blozen te stellen dat de Stadsgehoorzaal het mooiste theater van Nederland is, om in de kantlijn van dat lofdicht vervolgens iets weg te mompelen over 'die ouwe meuk in Carré'. Een rondleiding door de directeur.

De noodzaak voor de verbouwing lag in een gebrek aan brandveiligheid; onder de omstandigheden zoals ze waren zou de Stadsgehoorzaal geen gebruikersvergunning verleend krijgen. Het pand was 'nep-brandveilig', zoals Wouda het noemt. 'Bij de kantoren leek er sprake van compartimenten, maar boven het systeemplafond hielden die op.' Dit terwijl deze een ruimte zestig minuten brandvrij zouden moeten houden. Bovendien zat de elektrische bedrading dusdanig provisorisch in elkaar, dat opnieuw aanleggen de enige optie bleek. Werk aan de winkel dus.

Voor de renovatie werd vier jaar uitgetrokken. In die periode raakten betrokkenen zeer enthousiast over de verbouwing van het monumentale pand. 'Het hele team van de Stadsgehoorzaal werd betrokken bij de te maken keuzes.' En dat waren er veel.

'Het fijne aan verbouwen over een lange periode is dat je tot in detail aandacht kan besteden aan alles en de tijd hebt na te denken over betaalbare oplossingen.' De Stadsgehoorzaal moest het namelijk met een beperkt budget doen. Maar ook niet met helemaal niets: in het derde jaar kreeg de verbouwing zelfs een flinke impuls toen de gemeente de buitenkant van het gebouw voorlegde als restauratieproject aan de provincie en deze een subsidie toekende. Met de gelden (bijna vier ton) werd de buitenkant van

De Schoolfoyer na de metamorfose. Foto Larz Kemper.

het pand grondig opgeknapt, werden de goten vernieuwd en daken en ramen geïsoleerd. Daarnaast is een constructieve aanpassing gerealiseerd op de zolder boven de Oude Foyer (hoek Burgwal/Nieuwe Markt): een ijzeren constructie rustend op de buitenmuur houdt nu het plafond en de vloer op zijn plaats; dit was nodig omdat het plafond verzakte.

Binnen het hernieuwde theater staan ruimtes in verbinding met elkaar. De bezoeker is zich bewust van waar hij zich bevindt binnen het gebouw. Om die reden zijn er - ook op verrassende plaatsen - doorkijkjes die je een blik op een andere ruimte gunnen. Door het hele gebouw zijn de plafonds maximaal opgehoogd. Ook is de hoogte van de ramen zoveel mogelijk benut, zijn er vensters vrijgekomen die weggestopt zijn tijdens eerdere verbouwingen en zijn er 'ramen ontstaan waar geen ramen waren'; om het gebouw haar verhaal te laten vertellen en om terug te keren naar de oorsprong ervan. Dit wordt prachtig duidelijk in de Schoolfoyer. Voordat het onderdeel werd van het theater huisde de Prins Bernhardschool er. Daarom zijn de ramen hoog geplaatst; het weerhield kinderen ervan naar buiten te kijken. Begin jaren zeventig wordt dit gedeelte bij het theater ingelijfd en de Schoolfoyer omgeturnd naar de geest van die tijd: een bar in ronde vorm aan de achterkant van de ruimte waarin goudkleur, groen en rood werden gecombineerd ('iets

De Artiestenfoyer, waarin de sfeer van het voormalige schoollokaal weer is opgeroepen. Foto Larz Kemper.

wat in de volksmond als snel “het chinees restaurant” heette’). De Schoolfoyer van nu is van alle tierelantijnen ontdaan en de aftimmeringen zijn verwijderd. De vloer toont door een patroon van zwarte tegels de begrenzing tussen de vroegere schoollokalen, zoals die ook zichtbaar is in de structuur van het plafond. Het plafond is akoestisch aangepast om de ruimte beter te laten klinken. Bij de ramen zijn verhoogde zitjes geplaatst met zicht op de Nieuwe Markt en waar vroeger de bar was, is nu een permanent podium. De treden naar die verhoging nodigen uit om op te zitten en zo ontstaan er als vanzelf zitplaatsen.

In de verbouwing is zoveel mogelijk gekozen voor natuurlijke en duurzame materialen: ‘Steen is steen, hout is hout, leer is leer. Waarom? Die materialen slijten mooier en hebben meer karakter dan kunststof. Ook voel je het gewoon. Op een houten vloer loop je anders dan op een van pvc. Lekkerder.’ In het Achterhuis (het backstage-gedeelte) is het ‘terug naar de oorsprong-principe’ doorgetrokken. De kapstokjes hangen op kinderhoogte; de typografie van de school is overgenomen en resulteert in ‘meisjes’ op de deuren van de toiletten en ‘bovenmeester’ op het kantoor van de techniek. De resedagroene lambrisering versterkt de klassiek schoolse aanblik. Hang- en sluitwerk zijn zoveel mogelijk hergebruikt om het karakter te behouden. Alle vloeren

zijn vernieuwd. Boven in de Artiestenfoyer hangt een muurgrote afdruk van een foto waarop een schoolklas uit het begin van de vorige eeuw te zien is. Ook de kleedkamers voldoen aan het schoolse karakter en zijn volledig op maat ingericht door timmerman Adriaan Stam. Details - zoals pennenbakjes en ruimte voor inktpotjes - zijn aangebracht in het houten blad onder de spiegels; deze zijn dichtgeklapt dan weer schoolborden, waarop een welkomstboodschap voor een artiest of gezelschap kan worden geschreven. De spiegellampen komen uit de lokale kringloop. Ook de radiatoren zijn veelal hergebruikt. Op basis van suggesties van artiesten zijn er nog kleine aanpassingen gedaan. Een solide 'hoedenplank' boven de spiegels voorkomt dat het instrumentarium en andere artiestenbagage het grondoppervlak opslokt. Rond de kleedkamers is wel gekozen voor een pvc vloer, in verband met het intensieve gebruik van het gebied rond het podium; tegen zoveel geweld is zelfs de slijtcharme van natuurlijke materialen niet bestand.

Centraal in het achterhuis (ter hoogte van de grote deuren in het gebouw aan de Nieuwe Markt-kant) is een liftschacht gebouwd. Omdat metselen over meerdere verdiepingen een tijdrovende klus bleek, werd er gekozen voor een houten brandwerende constructie, die in anderhalve dag werd geplaatst. De komst van een lift zorgt voor nieuwe mogelijkheden: de zolder was eerder niet bereikbaar en dus onbruikbaar. De lift heeft deze belemmering weggenomen. De zolder is voorzien van een nieuwe vloer en een grote installatie voor de lucht aan- en afvoer door het hele gebouw. Daar waar apparatuur door ruimtegebrek voorheen nog regelmatig tussen de artiesten beneden in de kleedkamers belandde, is dat probleem met het toegankelijk maken van de zolder verholpen.

In het Vestzaktheater lijkt niet veel veranderd, maar ook hier is een nieuwe vloer aangebracht. De komst van een inschuifbare tribune vergroot de mogelijkheden van de ruimte bovendien. Daarnaast is het vermeldenswaard dat het Filmhuis hier nu films vertoont met een 4K HD-projector en dolby surround geluid.

De route leidt via het Vestzak naar de voorzijde van het pand (Burgwal). Daar stappen we een stijlvolle Salon 1891 (refererend aan het jaar van oorsprong) binnen. Deze plek, die eerst werd ingenomen door de karakterloze Ronde Foyer, heeft een metamorfose ondergaan en springt in het oog. Daar waar schoolse soberheid troef is in grote delen van de vernieuwde Stadsgehoorzaal, ademt Salon 1891 exclusiviteit; nog net niet zo exclusief dat je er geen biertje durft te bestellen, maar wel zo dat je een seconde twijfelt of cognac niet gepaster is (beide opties worden overigens geboden). De ruimte getuigt

van historisch besef. 'In de begintijd was er ook een salon waar de vrouwen zich onttrokken aan mannenpraat en sigarenrook.' Bij de afwerking van de muren is niet gekozen voor behang, maar voor klassieke wandbespanning, die voornamelijk wordt toegepast in paleizen en kastelen. Niet alleen resulteert dit in een stijlvol ogende wand, maar het biedt ook akoestische compensatie voor het gebruikte hardhout: het hout kaatst, de wand absorbeert. De directeur kijkt tevreden rond. 'Of het nou gaat om het frezen van de randjes, de kleurstelling of de positionering van de bar: er is geen vierkante

De gerenoveerde salon.
Foto Larz Kemper.

centimeter in deze ruimte die niet besproken is.' De 'doorkijkjes' in deze ruimte zijn uitgesproken verrassend. Zo biedt een schouw zicht op de Oude Foyer en kijk je via een verlaagd zitje aan de voorkant uit op de Burgel. Timmerman Stam heeft - met kleuradvies bijgestaan door Linda Westera - vakwerk geleverd. Bij de totstandkoming van deze ruimte raakten mensen bevlogen: de wandbespanner kwam uit zichzelf met een bijpassend kussen op maat voor één van de bankjes; de bibliotheek heeft boeken geleverd die het klassieke plaatje versterken; een toevallige passant meldde zich spon-

taan aan als vrijwilliger en heeft een hoop sjouwwerk verricht. De parketlegger zag dat een visgraatvloer perfect in deze ruimte zou passen en deed niet moeilijk over extra kosten: 'we kunnen stellen dat hij de vloer mede mogelijk gemaakt heeft'. Een andere enthousiasteling droeg bij aan de vervaardiging van het spijlenwerk op verschillende plekken in het gebouw.

Sowieso is bij de verbouwing waar mogelijk gebruik gemaakt van diensten en producten die binnen de gemeentegrenzen worden geleverd. 'Grappig hoe je tijdens een zoektocht naar een specifieke kandelaar stad en land afzoekt om uiteindelijk gewoon vlakbij de Kamperstraatweg uit te komen.' En niet alleen dat: de perfecte schouw stond in de Groenestraat, en voor bijna iedere ruimte met zijn eigen karakteristieke verlichting bood de Kringloopwinkel soelaas. 'Voor het Artiëstenfoyer en de kleedkamers waren we specifiek op zoek naar Gispens bollen. Die had de Kringloop niet. Toen zijn we naar IKEA gegaan. Waren we ook praktisch klaar voor 4,95 euro.'

We lopen de gestoffeerde trap af en kijken tegen de onderkant aan van het houten exemplaar dat naar de kantoren leidt. 'Dit was eerst afgetimmerd, maar we hebben al het overbodige eruit gesloopt. Het zichtbaar maken van de trap was geen onderdeel van een plan, maar toen deze bloot kwam te liggen bleek dat beeld heel mooi. De aannemer dacht gelijk mee en concludeerde dan dat het prima kon worden afgewerkt, zonder dat er gelijk extra kosten bij kwamen kijken. Dat was prettig werken.'

Op de begane grond - ter hoogte van de kapstokken - is er een fictief 'doorkijkje' naar de naastliggende Broederkerk. Een foto - gemaakt door Hoofd Techniek Larz Kemper - laat zien hoe je de kerk in zou kijken als de muur er niet tussen zat. Bovendien is er een pilaar blootgelegd en zijn er kerkbankjes aangebracht. Een sfeervol zitje en een respectvol saluut naar de burens. Ook bijzonder: bij de kapstokken langs de buitenwand bestaat de mogelijkheid om omhoog te kijken naar een verlichte ruimte tussen de oude muren van Stadsgehoorzaal en Broederkerk in.

Eén nis is vrijgelaten: die is gereserveerd voor het zichtbaar maken van de geschiedenis van het theater van oorsprong tot heden. Ondertussen schrijft het verzelfstandigde theater gestaag verder aan het volgende hoofdstuk van haar geschiedenisboek. Jelle Wouda heeft er alle vertrouwen in: 'We zijn klaar voor de volgende 125 jaar.'